

Keittiö sekoittumisen tilana – Emanuele Coccia ja maailmanlaajuinen eristäytyminen

Tutkijaliiton blogi, 09/11/2020

<https://tutkijaliitto.wordpress.com/2020/11/09/keittio-sekoittumisen-tilana-emanuele-coccia-ja-maailmanlaajuinen-eristaytyminen/>

Olipa kerran olemattoman pieni ja vaikeasti määriteltävä olento, joka tunkeutui kaupunkeihin ja muutti kerralla niiden poliittisen elämän. Italialainen filosofi Emanuele Coccia kuvailee pandemian vaikutuksia kaupunkiin, kotiin ja siihen, minkä ymmärrämme poliittisena tilana. Vertaamalla pandemian aikaa satuun Coccia osoittaa, miten todellisuuden tapahtumat ovat usein taruja oudompia. Tosi ja keksitty ovat toisiinsa kietoutuneita.[1]

Coccian tarina alkaa tapahtumapaikan kuvailulla ja tilannekartoituksella. Virus on outo vihollinen, jota vastaan kaupunki kamppailee. Asukkaita suojellakseen kaupunki sulkee ovensa ja sulkeutuu kuoreensa jähmettyen elävää elämää vailla olevaksi esinekokoelmaksi. Ravintoloiden ja teattereiden sulkeuduttua sekä julkisten seremonioiden peruunnuttua yhteisöllisyys katoaa. Sattumanvaraiset kohtaamiset muuttuvat mahdottomiksi. Keskustelut hiljenevät. Kokoonnotukset kieltäessään kaupunki kieltää itsensä. Poliittinen elämä lakkaa olemasta.

Huhtikuun lopulla julkaistusta tekstistä huokuu sen kirjoitusajankohta. Karanteenia on kestänyt vasta muutamia viikkoja. Pandemia hämmentää, ja muutokset tuntuvat mullistavilta. Juhlat, kätelemällä tervehtiminen ja halaaminen ovat vielä tuoreessa kehollisessa muistissa. Pandemiaaikaiset vaihtoehtoiset yritykset rakentaa yhteisöllisyyttä vaikuttavat vierailta, jopa keinotekoisilta.

Coccia vertaa pandemian alkuvaiheen karanteeniaikaa ja globaalia eristäytymistä maailmanlaajuiseen luostarijärjestelmään rituaaleineen. Elämme kammioissamme eristettyinä. Nurisemme etätöiden äärellä maallisia mantrojamme. Puhellemme läppäreiden kajossa tietoisina toisistamme ilman, että voimme kehoitamme kohdata tai kokoontua. Kaupunki, sen poliittinen elämä ja julkinen tila ovat kuolleet. Jäljellä on vain asuntomme ja kotimme, johon eristäydymme.

Rakennus koneena

Coccian ajatukset maapallosta luostarina tuovat mieleen Lyonin läheisyydessä sijaitsevan, vuonna 1960 valmistuneen Santa Maria de La Tourette -luostarin. Arkkitehti Le Corbusier suunnitteli rakennuksen koneeksi ja utopiakokeiluksi, joka oli tarkoitettu dominikaanimunkkien asumiseen, hengelliseen kilvoitteluun sekä opetustyöhön. Rakennuksen perusajatus on, että se tarjoaa tilat kaikille munkkien elämiseen ja työskentelyyn tarvittaville toiminnoille. Sieltä tarvitsee poistua vain harvoin.[2]

Luostari on kuin valtava, pylväillä seisova betoninen pilvi tai niityn yllä uiva saari, jonka sisään ihmiselämä asettuu. Luostarin toiminnot on jaettu kerroksittain. Alimmassa kerroksessa sijaitsevat maalliset kokoontumis- ja ruokailutilat. Ylemmissä kerroksissa käytävien varrella sijaitsevat munkkien kammiot, yksityiset solut, jotka on pyhitetty mietiskelylle ja henkilökohtaiselle oppimiselle. Katon yllä aukeaa taivas.

Kuten koko luostari, myös kammiot on mitoitettu Le Corbusierin *Modulor*-mitoitusjärjestelmän mukaan. Mittayksikkönä toimii 183 senttimetriä pitkä miesoletettu henkilö, jota arkkitehti piti ihmiskuvan arkkityypinä. Modulor-järjestelmä toimi mitoituksen lähtökohtana myös monissa muissa hänen suunnittelemissaan rakennuksissa. Kammioita luostarissa on sata, alun perin yksi jokaiselle munkille. 1960-luvun jälkeen munkkien määrä on tosin vähentynyt. Viime vuosina munkkeja on asunut rakennuksessa enää muutamia.

Nykyään munkkien tyhjiä kammioita vuokrataan turisteille. Luostari toimii modernista arkkitehtuurista kiinnostuneiden elämysmatkailijoiden hotellina. Luostarivierailu alkaa vastaanottovirkailijana toimivan munkin pitämällä esittelyllä. Hänen puheensa aikana käy selväksi, että myös matkalaisten on kunnioitettava luostarin sääntöjä. Käytävät kuljettavat ihmisiä. Niissä ei kokoonnuta. Ikkunat tuovat valoa. Tuuletusluukku on toisaalla. Julkisivu on vain kuori. Pilarit kannattelevat. Kone toimii, jos sitä käytetään oikein.

Järjestyksen paikka

Le Corbusierin luostari on havainnollistava esimerkki rakennuksesta elämää jäsentelevänä totaalisenä järjestelmänä. Luostari suunnitelmaa voi soveltaa myös Coccian väitteeseen, jonka mukaan suhtaudumme rakennuksiin pakkomielleisesti. Coccian mukaan emme vain elä taloissa vaan myös ajattelemme ympäröivää todellisuutta talojen kautta. Hahmotamme jopa lajien välisiä suhteita ja kestäväää elämää taloon, kotiin tai kotitalouteen viittaavien sanojen avulla. Tässä hän osoittaa ekologia-sanat etymologiaan ja sen kreikankieliseen *oikos*-kantasanaan, joka viittaa kotiin tai asuttuun.^[3] Ekologian käsitteen taustoja avaamalla Coccia osoittaa, että niissäkin tilanteissa, joissa yritämme suhtautua empaattisesti toisia lajeja tai elollisia ympäristön järjestelmiä kohtaan, ajattelemme luontoa ja planeettaa valtavana kotitaloutena, jonka jaamme muunlajisten kanssa. Keskeistä hänen mukaansa on, että talon metaforaan liittyy aina käsitys järjestyksestä, jota on syytä ylläpitää. "Talo on tila, jossa esineet ja asukkaat kunnioittavat järjestystä", hän tiivistää. Coccian mukaan länsimainen ekologinen ajattelu siis tarkoittaa ajattelua, jossa myös luonto ja elollinen ympäristö seuraa aktiivisesti ylläpidettävää järjestystä. Eläimillä on elinympäristönsä ja kasveilla on kasvupaikkansa. Vieraslajeja ei pitäisi päästää leviämään.

Coccian kriittinen näkemys nykypäivän ekologisesta ajattelusta kontrolloivana ja staattisuutta ihannoivana ajatteluna tuottaa minulle ensikohtaamisella samaistumisen haasteita. Minulle kun ekologiseen ajatteluun liittyy empatian, huomioimisen ja sitä kautta sopeutumisen sävyjä. Vaikka otteeni Coccian ajatuksista hieman herpaantuu, yritän lähestyä tekstiä rakennusten näkökulmasta.

Arkkitehtuurikeskusteluissa esiintyy kovin erilaisia näkökulmia siitä, miten arkkitehdit voisivat toimia ekologisesti. Toisille ekologisuus tarkoittaa monimutkaisten tietomallien ja teknologisten ratkaisujen suunnittelua sekä tarkasti

laskettuja energia- ja hiilijalanjälkiä. Toisille taas paikallisten ilmasto-olojen ja auringon kierron huomioimista rakennuksen suunnittelussa, luonnonmukaisten materiaalien valitsemista sekä vähähiilisen elämäntavan mahdollistamista käyttäjälle mahdollisimman pitkäksi aikaa. Rakennuksen kanssa eletään ja sitä korjataan. Väistämätöntä rapistumista ja mätänemistä pyritään hillitsemään ja ennaltaehkäisemään. Kosteuden tuomat mikrobit, home ja sienet pyritään pitämään loitolla. Ekologisimpia ovat ne talot, jotka pysyvät terveinä ja toimintakykyisimpinä pisimpään. Kontrollin ja muutosvastarinnan sijaan ekologisen arkkitehtuurin kohdalla puhutaan kuitenkin mieluummin ylläpidon ja korjaamisen praktiikoista.

Taksonominen ajattelu

Coccia ei hyväksy tapaamme puhua planeetasta ja luonnosta hallittuna kotitalouden kaltaisena kokonaisuutena, jossa kaikella on paikkansa. Emmekö voisi elollisesta ympäristöstä puhuttaessa käyttää mieluummin ystäväyyden tai kaupungin analogiaa, hän kysyy.

Etsiessään taloon kohdistuvan pakkomielteen alkulähdettä Coccian katse kääntyy Carl von Linnén ja hänen opiskelijansa Isaac Bibergin suuntaan. Biberg julkaisi vuonna 1749 tekstin *De ekonomia naturae* – joka voitaisiin kai kääntää ”luonnon kotitalouden järjestykseksi”. Coccian mukaan taksonomisen järjestelmän luodessaan Linné oppilaineen rakensi patriarkaaliseen mytologiaan perustuvan mentaalisen kosmogrammin luonnosta ehjänä kokonaisuutena ja asetti ihmisen isän asemaan. Siitä lähtien perheen pää on pyrkinyt huolehtimaan ekosysteemin järjestyksen kunnioittamisesta. Coccian mukaan ihminen luulee liikaa itsestään väittäessään tietävänsä, mikä on luonnolle parasta. Pandemiatilanteen erityisyyttä on se, että nyt myös ihminen itse on joutunut kotiaarestiin. Olemme toisia lajeja alistamalla ajaneet itsemme ahtaalle.

Miten voimme päästä järjestyksen ja modernin lokeroinnin ylivallasta? Miten voimme kirjoittaa tarinan kodista uudelleen? Coccian mukaan meidän tulisi kiinnittää huomio jo tapahtuneeseen muutokseen. Jos saatoimme hetkessä sulkea itsemme kammioihimme, on meillä myös kyky rakentaa arkeamme ja ajatteluamme toisin.

Sekoittumisen tila

Coccian mielestä talon ylivalta on asetelmana vaarallinen. Hänelle kriisin aika luo mahdollisuuden rakentaa kodin, talon ja yhteisen käsitteet uudelleen. Coccian mukaan meidän tulisi unohtaa talo säiliönä, omaisuutena, järkevän toiminnan ja järjestyksen paikkana: ”Sen sijaan meidän tulisi nähdä talo paikkana, jossa asiat muuttuvat eläviksi ja jossa saamme elämän.” Coccian mukaan arkkitehtuuri ei tyhjine huoneineen mahdollista arjen toimia, vasta esineet ja toiset asukkaat tekevät sen. Talo on paikka, jossa esineet luovat elämän mahdollisuuden ihmiselle ja ihmiset antavat elämän ja tarinan esineille. Tyyny mahdollistaa nukkumisen ja ihminen antaa merkityksen lattialla lojuvalle postikortille.

Coccialle ajatus uudenlaisesta talosta ja kodista tiivistyy laajennettuun keittiön käsitteeseen. Coccia näkee kodin keittiönä, laboratoriona, jossa yritämme keksiä itsemme uudelleen sekoittumalla ympäristöön, toisiin esineisiin, toisiin ihmisiin ja toisiin lajeihin. Keittiö on paikka, jossa saamme elämän toisilta lajeilta ja jossa

annamme elämän toisille lajeille. Sekoittumisen tila on uusi kaupunki, aineenvaihdunnan infrastruktuuri, eräänlainen resepti, joka ei perustu geometriaan vaan kemiaan.

Ehkä on myös olemassa ikään kuin keittiön arkkitehtuuria ja arkkitehteja, jotka näkevät kaupungin ja kodin keittinä, jossa lajien ja ihmisten väliset lokerot sulavat. Coccian ajatus kaupungista keittinä ja kodista kohtaamisen paikkana muistuttaa nimittäin muutamien arkkitehtuuri- ja muotoilupraktiikoiden toiminnan takana olevia ajatuksia. Näistä mainittakoon Tukholmaan sijoittuva arkkitehti- ja taideryhmä *Mycket*, Pohjois-Italiassa toimiva *Brave New Alps* ja Pariisissa työskentelevä *Atelier d'architecture autogérée*. Toimijoille yhteistä on paikallisen yhteisön rakentamisen ja vuorovaikuttamisen näkeminen poliittisena projektina. Heidän toimintaansa on myös mahdotonta rajata yhteen selkeärajaiseen muottiin. *Mycket* muun muassa järjestää juhlia ja organisoi julkiseen tilaan toteutettuja interventioita. *Brave New Alps* kehittää nomadisia työpajoja ja feministisiä työn organisoinnin rakenteita. AAA:n toiminnassa olennainen osa on paitsi kaupunkitilassa toimiminen, myös autonominen ruoantuotanto sekä ruuan valmistamisen ja syömisen näkeminen sekoittumisena luontoon siinä merkityksessä kuin mitä Coccia keittiöllään tarkoittaa.[4]

Kaisa Karvinen

Viitteet

[1] Emanuele Coccia, "[Reversing the global monasticism](#)", *Fall Semester* (21.4.2020).

[2] Karvinen, Kaisa (2012) "Toteutunut utopia". *Trash Magazine* 1/2012.

[3] Tosin nostaessaan esiin *oikoksen* käsitteen Coccia viimeistään paljastaa, että puhuessaan "meistä" hän tarkoittaa etenkin länsimaista ihmistä sen epämääräisessä merkityksessään. Myös Coccian käsitys arkkitehtuurista luonnon kesyttäjänä ja järjestyksen tuojana on epäilemättä länsikeskeinen.

[4]

Mycket: <https://www.mycket.org/>

Atelier d'architecture autogérée: <http://www.urbantactics.org/>

Brave New Alps: <https://precaritypilot.net/>, <https://www.brave-new-alps.com/mapping-eco-social-design/>

Ks. myös Petrescu, D. (2017) "Being-in-relation and reinventing the commons". Teoksessa Schalk, M., Kristiansson, T. and Mazé, R. (toim.) *Feminist Futures of Spatial Practice: Materialisms, Activisms, Dialogues, Pedagogies*. Baunach: AADR (Spurbuchverlag), 101.